

סיכומי הדרך היומי

ת"ר ושונתם שיהיו דברי תורה **מחודדים** בפיך (קידושין ל')

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שינדל חיה חוה
נאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע
יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

לשמיעת הסיכומים: 0799-379-634

נא להתפלל עבור פינחס בן פייגא מרים

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם נאסט
ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי נאסט ז"ל
נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

דבר המערכת

למען שיתי אותותי אלה בקרבו

כתבו הספה"ק בשם הזה"ק שעניין גלות מצרים הוא שהדיבור היה בגלות, עוד כתבו בשם האריז"ל שעניינה של גלות מצרים הוא שהדעת הייתה בגלות, ושני הדברים אחד הם, שבמצרים מרוב הטומאה וקושי השעבוד הייתה הדעת האמיתית נסתרת, ובגאולת מצרים נתגלתה הדעת האמיתית ויצאה הדעת מהגלות עד שבאה לידי ביטוי בדיבור, אבל כל זמן שאי אפשר להביא הדעת לידי דיבור סימן הוא שהדעת עדיין בגלות, וכמאמר העולם - כשחסר בהסברה חסר בהבנה.

והענין מבואר יותר בספר מאור עיניים (פרשת בא) ע"פ המבואר בזוה"ק: 'ויעבדו מצרים בחומר' - דא ק"ו, 'ובלבנים' - דא לבון הלכתא וכו', ר"ל דבגלות מצרים ובשיעבודם הוציאו את דעת התורה מהגלות, וזהו 'למען שיתי אותותי אלה בקרבו' - שצריך להוציא אותיות התורה מהגלות. ועפ"ז מבואר המשך הפסוק 'למען תספרשת - להוציא דעת התורה מהגלות עד בחינת דיבור - ושונתם לבניך' - מחודדים בפיך.

גלות מצרים היא אי בהירות התורה, גאולת מצרים היא התגלות התורה, סדר הגאולה הוא - ויעבדו בני ישראל בפה-רך, להכניס דברי תורה בתוכו בהסברה, לעבד ולהבין הקל וחומר וללבן השמעתתא - למען שיתי אותיות התורה בקרבו עד שיהא חלק ממנו ולהתעצם בהם (כדברי הב"ח סי' מ"ז) עד שיוציאם בדיבור בבהירות.

הקב"ה גילה והתנה למשה רבינו בתחילת התגלותו אליו 'הוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה', היינו קבלת ולימוד התורה, תנאי מותנה הוא שיהא דרך עבודה - עמילות, עמילות מה? ארז"ל (סנהדרין צ"ט): עמילות הפה בתורה, להוציא לסכם לימודו בבהירות.

ובתחילת ההתגלות אמר משה שהוא כבד פה ולשון - הדיבור היה בגלות. ובחודש שבט שאחר יציאת מצרים נאמר 'הואיל משה באר את התורה הזאת' - דיבורי התורה יצאו מגלות, בשבעים לשון פירשה להם, בחודש שבט בתקופת השובבי"ם אפשר להוציא הדיבור של התורה מגלות.

למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים

שבת קודש פרשת בא - ו' שבט תשע"ו

דף ל"ד ע"א

יתומים קטנים שבאו לחלוק בנכסי אביהן - בית דין מעמידן אפוטרופוס לכל אחד, וכל אפוטרופוס בורר חלק יפה, דמתוך כך יהיו החלקים שוים, הגדילו לשמואל יכולין למחות, לרב נחמן אינן יכולין למחות דאם כן מה כח ב"ד יפה, אע"ג דלענין ביטול הגט אחר שתיקן ר"ג שלא לבטלו שלא בפני השליח סובר רב נחמן כרבי דעבר ובטלו מבוטל התם משום איסורא דאשת איש, אבל בממונא הפקר ב"ד הפקר.

בעל שגילה דעתו שאינו חפץ עוד בשליחות הגירושין, כגון שאמרה לשליח הגט תחזור למחר ואמר הבעל ברוך הטוב ומטיב שלא מסרת לה, לאביי לאו מילתא היא ואין הגט בטל, ואם מסרו השליח מגורשת, לרבא מילתא היא והגט בטל.

רב ששת כפה אחד לגרש ואמר הבעל לעדים רב ששת אמר לכם דהגט בטל ואצרכיה רב ששת גט אחר, לרבא משום גילוי דעת דביטול הגט, לאביי אין זה גילוי דעת דידיה, והטעם דהוצטרך גט אחר משום דאמר בהדיא דמבטל הגט.

רב יהודה כפה בעל לגרש פעמים וכל פעם ביטל הבעל להגט, ואמר להעדים שיסתמו אזנם שלא לשמוע ביטולו, אע"ג דראהו רודפין אחר העדים גם לרבא לאו גילוי דעת היא דמבטל הגט, אלא דרץ אחריהם למהרם שיתנו הגט.

ההוא דנתן גט ואמר אם לא אבוא עד ל' יום יהא גט ובא ולא היה שם ספינה לעבור המים ואמר ראו שהגעתי ואמר שמואל דהוה גט דלא הגיע, לאביי אע"ג דגילה דעתו דאינו חפץ הגט, לרבא אין זה גילוי דעת בביטול הגט אלא דבא להפקיע הגט על ידי קיום תנאו.

הלכה כרב נחמן דביטול הגט לפני תקנת ר"ג הוא בפני שניים, והלכה כרב נחמן דפסק כרבי דאם בטלו אחר התקנה מבוטל, והלכה כרב נחמן דפסק כרבי דאמר לעשרה כתבו דיכול לבטל זה שלא בפני זה, והלכה כאביי דגילוי דעת בגט לאו מילתא היא.

דף ל"ד ע"ב

בראשונה כשהיו לו ב' שמות בב' מקומות היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט התקין ר"ג הזקן שיהא כותב "איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלונית וכל שום שיש לה" מפני תיקון העולם שלא יוצאו לעז על בניה.

תקנת ר"ג הזקן לכתוב וכל שום וכו' הוא רק אם אתחזק כאן שיש לו שם אחר במקום אחר, ואם לא אתחזק ולא כתב וכל שום ונודע לאחר זמן שיש לו שם אחר הגט כשר.

רוב קורין אותה מרים ומיעוט קורין אותה שרה כותבין שם העיקר ואח"כ כותבין וכל שום דאית לה.

- א. דווקא שניהם רוצים או אחד בא והשני לא, אבל אם השני אינו רוצה אין מעמידין. לר"ת ור"ח ב"ד בוררין דצריך שומת ב"ד וע"י גורל, ואפוטרופוסין שומרין חלקיהם, ודווקא דבבר דלא שייך בו גוד או איגוד.
- ב. ברוחות ולא אם טעו בפחות משות.
- ג. ר"י מסופק אם שותף יכול לחלוק קרקע בלא דעת חבירו.
- ד. לכה"ג כותב וכל שום וחניכה דאית לי ולא תרי, ולר"ת כותב אני פלוני דמתקרי כך וכך.

הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, ואפילו אלמנה הבא לגבות כתובתה ולא אמרינן דפטורה משבועה כדי שיהא חן האנשים בעיני הנשים לינשא להם, נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה.

העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם.
הלל התקין פרוזבול מפני תיקון העולם.

יום ראשון פרשת בשלח - ז' שבט תשע"ו

דף ל"ה ע"א

נמנעו מלהשביע אלמנות שלא נפרע כתובתה, משום דהיא טורחת עבור יתומים ומורה התירה ליהנות מממונם בדבר מועט וסברא שאין זה פרעון.

מעשה במי שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה והניחתו בכד של קמח ואפאתו בפת ונתנו לעני ונשתכרה מקום הדינר ונשבעה לבעל הדינר דאם נהנית ימות א' מבניה וכן היה, ואמרו חכמים דמה מי שנשבעה באמת כך הנשבעה על שקר על אחת כמה וכמה.
חוץ לבית דין משביעין האלמנות, ולא נמנעו מלהשביעה אלא שבועת הדיינין דשל תורה היא בנקיטת חפץ כספר תורה או תפילין ומשביע בשם או בכנוי אבל חוץ לבית דין אינו אלא מדרבנן דהוא בקללה בלי נקיטת חפץ ואין עונשה כל כך¹, לנהרדעא לשיטת רב גם חוץ לב"ד אין משביעין אותה.

רב לא היה גובה כתובות לאלמנות, דנמנע מלהשביע גם חוץ לב"ד וגם לא היה מדיר לה משום דבזמנו היו מקילין בנדרים, ולא היו גובין כתובות לאלמנות, קפצה ונשבעה גובין.

אלמנה באה לגבות כתובתה לפני רבה ב"ר הונא, ואמר דרב לא היה מגבה כתובה לאלמנה, אמרה לו תן לי מזונות מנכסי בעלי, אמר לה התובעת כתובתה אין לה מזונות כיון דגליה דעתה דרוצית להינשא ובעלה לא התחייב לה מזונות אלא כל ימי מיגר ארמלותיך בביתו דהיינו שהיא אלמנה בשביל כבודו, אמרה שתתהפך כסאו או תשפיל גדולתו, אמר שיהפכו כסאו ויזקפוהו כדי שתתקיים קללה בכך, ואפילו הכי לא לא ניצל מלבוא לידי חולי.

רב יהודה צוה שידרוה בב"ד וישבעוה חוץ לב"ד דחפץ לשמוע שהוגבה כתובה לאלמנה להוציא מלבן של תלמידי רב שלא היו מגבין כתובות אלמנה.

משביעין את הגרושה על כתובתה ואין נודרין אלא ביבם שנתן גט לפוסלה על האחין והיא באה לגבות כתובתה מנכסי בעלה הראשון.

דף ל"ה ע"ב

הנשאל לחכם על נדרו לרב נחמן אינו צריך לפרט את הנדר איך ולמה נדר דלפעמים לא יגיד הכל וחכם אינו מיפר אלא מה ששומע, לרב פפא ורב הונא צריך לפרט דשמא נדר על דבר איסור ובא להתיר נדרו דרוצה לעבור על איסור.

נדר שהודר ברבים נחלקו התנאים אם יש לו הפרה.

תקנת ר"ג דנודרת כדי לגבות כתובתה לרב הונא אם נשאת אין מדירין אותה דיבר לה בעלה, אבל אם נדרה קודם שנישאת אין הבעל יכול להפר דאין הבעל מיפר בקודמין, וגם אינה יכולה להתיר הנדר ע"י חכם דסובר דצריך לפרט את הנדר, לרב נחמן מדירין אותה גם כשנישאת דמדירין אותה ברבים דפסק כהתנא

דסובר דאין לו הפרה, ורב הונא פסק כמאן דסובר דיש לו הפרה.

יום שני פרשת בשלח - ח' שבט תשע"ו

דף ל"ו ע"א

נדר שהודר על דעת רבים דאמרו לו הרי אנו מדירין אותך על דעתינו, אין לו הפרה, אפילו להסובר דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה, ולדבר מצוה יש לו הפרה².

כהן הנושא פסולות לכהונה פסול לעבודה, וכשנודר הנאה ממנה עובד עבודה אע"פ שעדיין לא גרשה, ולאחר שסיים העבודה מגרשה, ואין חוששין שילך לחכם להתיר הנדר גם להסובר דאין הנודר צריך לפרט למה נדר דמדירין אותו ברבים או על דעת רבים.

העדים חותמין על הגט לר"מ מדאורייתא דכתיב 'וכתוב בספר וחתום', ולרבי אלעזר דעדי מסירה כרתי פסוק עצה טובה היא, ומשום שמא ימותו עדי מסירה או ילכו למדינת הים תקנו שיחתמו עדים, גם לר"מ מתחילה היו העדים חותמין 'אני חתמתי עד' ומפני תיקון העולם תקנו שיהיו מפרשין שמותיהן כדי שיחזרו אחר יודעיהם ומכריהם להעיד על כתב ידן.

הלל תיקן פרוזבול מפני שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב 'השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל'.

גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני דיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה, והדיינים חותמין למטה או העדים.

שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה - לרבי מדרבנן דכתיב 'וזה דבר השמיטה שמוט' שתי שמיטות אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאין אתה משמט קרקע כגון בזמן הזה שבטלה קדושת הארץ אי אתה משמט כספים, ותקנו רבנן שלא תשתכח תורת שביעית, לרבנן שביעית בזמן הזה מדאורייתא³.

דף ל"ו ע"ב

לרבי דשמיטת כספים בזמן הזה מדרבנן אע"פ דמדאורייתא חייב לשלם, לאביי דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, לרבא בדבר ממון אין כאן עקירת דבר מן התורה דהפקר בית דין הפקר.

תקנת פרוזבול שאין משמט חובות לאביי היינו לרבי דמעיקר דין תורה אין שביעית משמטת בזמן הזה, לרבא גם לחכמים דשביעית משמטת בזמן הזה תקנו רבנן דלא משמט מכח פרוזבול דהפקר ב"ד הפקר.

איבעיא: האם הלל תיקן רק לדורו ואפשר לב"ד אחר לבטלו ולתקן דאפילו כתב פרוזבול ישמט, או תיקן לכל הדורות ואין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין⁴.

'עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו' - עלובה כלה בקרב חופתה, שבעוד שכינה וישראל בסיני עשו את העגל, ואע"פ שהזכיר קלקולן לא הזכיר אלא במראית חיבה - דכתיב 'נתן ריחו' ולא כתב הסריח.

הנעלבים ואינם עולבים שומעין חרפתם ואין משיבין עושין מצות מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

ה. היינו שם אחד במקום כתיבה ושם אחר במקום נתינה, ומסוייגין משמע דשם מקום נתינה עיקר וכותב וכל שום על שם מקום הכתיבה, ובתוספתא תניא להפך, ולכן גר שכתב רק שם יהדות כשר ואין לכתוב שמו דעכו"ם דדווקא שני שמות דמקום כתיבה ונתינה הוא דפסול.

ו. ועונש שבועה מרובה, ובזממה"ז תקנו לקבל חרם.

ז. דבפקדון צריך לשמרו היטיב שלא תבא לידי שבועה ולכן לא היה שבועת אונס.

ח. לתוס' גם חוץ לב"ד משביעין בנקיטת חפץ, אלא דלא היו מכבין נרות.

ט. דמסתמא ניחא לרבים משום מצוה, וע"ד רבים היינו דווקא באומר ע"ד פלוני ופלוני אפילו שלא בפניהם, ועל דעת יחיד אפילו פירש על דעתו יכול חכם להתיר.

י. לפי הירושלמי אין שמיטת קרקעות נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג.

יא. לרש"י בזמן בית שני לא היה יובל נוהג לר"ת היה נוהג, עבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שיוכל נוהג וכן בתי ערי חומה.

פרוסבול - פרוס היינו תקנה, בול היינו עניים דהוא תקנת עניים שלא ינעלו דלת בפניהם, ותקנת עשירים שלא יפסידו ממונם.

יתומים אין צריכין פרוזבול - שאין שביעית משמטת חוב של אביהן דשטרותיהן כמסורים לבית דין.

אין כותבין פרוזבול אלא אם יש ללוה קרקע שלא תקנו תקנת פרוזבול אלא בחוב דשכח וכשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע.

כותבין פרוזבול אפילו על קרקע כל שהוא אע"פ שאין הקרקע שוה כל החוב דיכול לבא על ידיה לגבות כל החוב וכגון דאחר שגבהו פדאו הלוה וחזר המלוה וגבהו לעוד חלק מהחוב וכו"ל.

אם אין ללוה קרקע - המלוה מזכה בתוך שלו כל שהוא, לרב אפילו קלח של כרוב, לרב יהודה אפילו השאילו מקום לתנור ולכירים, וכן השאילו עציץ המונח על יתדות אע"פ שלא הקנהו או השאילו מקום העציץ.

אם אין ללוה קרקע ויש לערב - כותבין עליו פרוזבול, וכן אם יש למי שחייב ללוה דקרקע המשועבד ללוה שלו משועבד גם למלוה שלו.

רבנן לא כתבו פרוזבול, אלא מסרו חובותיהם לחבריהם בדיבור. **שביעית משמטת בין מלוה על פה ובין מלוה בשטר**, ואם כתב בו אחריות נכסים, לרב ושמואל משמט, לפי ר"ל ורבי יוחנן אינו משמט וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הן ואין כאן חוב, ורבי יוחנן מסתפק דשמא דווקא אליבא דבית שמאי דסובר שטר העומד לגבות כגבוי דמי או הוא הדין גם לבית הלל, וק"ו אם אם יחד לו שדה לגבות ממנו.

המוסר שטרותיו לבית דין, אין שביעית משמטתו דבית דין תופסין שטרותיו ואינו תובעו והפקירן הפקר.

המלוה על המשכון אין שביעית משמטתו דקנוי הוא להמלוה ואם אבד באחריותו הוא וכגבוי דמי, דכשהמלוה מחזיר המשכון להלוה להשתמש בו כתיב 'ולך תהיה צדקה' דהמלוה עושה צדקה במה שנותן ללוה דבר הקנוי לו"ל.

המחזיר שטר חוב ואין עימו פרוזבול לתנא קמא אינו נאמן לומר פרוסבול היה לי ואבד, לחכמים נאמן כיון שיכול לגבות חובו בהתר תלינן דגובה בהיתר ולא באיסור^י, ואם לא טען טענין בשבילו ושואלין אותו אם היה לו פרוזבול.

המוציא שטר חוב ואין עימו פרוזבול לתנא קמא אינו נאמן לומר פרוסבול היה לי ואבד, לחכמים נאמן כיון שיכול לגבות חובו בהתר תלינן דגובה בהיתר ולא באיסור^י, ואם לא טען טענין בשבילו ושואלין אותו אם היה לו פרוזבול.

עבד כנעני שנשבה וישראל אחרים פדאוהו לפני יאוש - לאביי אם פדאו על מנת להחזיר לרבו הראשון או על דעת שהוא ישתעבד בו יחזירהו לרבו הראשון, פדאו לשם בן חורין לא ישתעבד בו השני דלשם בן חורין פדאו, לת"ק גם לא להראשון דאם לא כן ימנעו מלפדות, לרשב"ג ישתעבד לראשון ולא ימנעו מלפדותם דהפודה משוחררין פודה גם עבדים, דכשם שיש מצוה לפדות בני חורין כך מצוה לפדות עבדים. לרבא פדאו לאחר יאוש לשם עבד ישתעבד לשני, לשם בן חורין לא ישתעבד לראשון דלאחר יאוש הוא, לשני לא ישתעבד דפדאו לשם בן חורין, לרשב"ג בין פדאו

לשם עבדות בין פדאו לשם בן חורין ישתעבד לראשון שלא יפיל עצמו לגייסות ויפקיע עצמו מיד רבו.

וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו - אתם קונים גופם שלהם ולא הם קונים גופים שלכם, ואינם קונים זה את זה.

עכו"ם קונה ישראל למעשה ידיו, וקל וחומר שקונה עובד כוכבים.

עכו"ם קונה ישראל או עכו"ם בכסף - קונה ישראל בכסף דכתיב 'מכסף מקנתו' וילפינן דקונה עכו"ם בכסף בק"ו ממה דקונה ישראל, וקונה ישראל בחזקה דכתיב 'וישב ממנו שבי', וקונה עכו"ם בחזקה שהרי מצינו שהם קונים קרקע בחזקה שהרי בני ישראל כבשו ארצות עמון ומואב משום דסיחון כבשוהו מהם לפני כן, הא לאו הכי היו אסורין לעשות מלחמה עם עמון ומואב.

עבד כנעני של ישראל שנשבה לעכו"ם ונתיאשו הבעלים וברח - יצא לחירות, גם לרבא לפי רשב"ג דסובר דהפודה עבד מן השבי אחר יאוש בעלים נשתעבד העבד לרבו שני היינו רק כדי שלא יפיל עצמו לגייסות, אבל זה שמוסר עצמו למיתה לברוח מהם ודאי לא ימסור את עצמו להם.

עבד כנעני של ישראל שנשבה לעכו"ם ונתיאשו בעליו - כשיוצא מהם לרבי יוחנן צריך גט שחרור להתירו בבת ישראל, לשמואל אין צריך גט שחרור וכן המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור דכתיב 'וכל עבד איש מקנת כסף' מיתור דאיש ממעטינן דעבד שאין לרבו רשות עליו אינו בכלל עבד.

שפחת רבי אבא בר זוטרא נשבה לעכו"ם ופדאה עכו"ם לשם אישות ושלחו בני העיר לרבי אבא בר זוטרא כדאי לשלוח לה שטר שחרור, ואמרו לו כן דהיו יכולין לפדותה אך לא היו רוצין לפדותה לשם עבדות, או דלא היו יכולין לפדותה אלא דבזה שיגלה לכל ששפחת ישראל הייתה תהא מזולזלת בעיניהם ויתנה לשם פדיון, ואע"פ דחביבה להן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן היינו בצינעה.

לעולם בהם תעבודו לרבי ישמעאל אינו מצוה אלא רשות וצריך הפסוק להתיר אחד משאר אומות הבאה על הכנענית שהיא משבעה אומות שרשאי לקנות הבן לעבד, לר"ע מצוה היא והמשחרר עבדו עובר בעשה, ורבי אלעזר שחרר להשלים לעשרה דבמקום מצוה מותר, חציה שפחה וחציה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכפו רבה לשחררה דבמקום איסור היא, ולא הייתה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין אבל שפחה שאפשר ליחדה לעבד שישמור אותה אין כופין דכתיב 'לעולם בהם תעבודו'.

משום ג' דברים בעלי בתים יורדים מנכסיהם, דמוציאין עבדיהם לחירות, ובודקין שדותיהן בשבת מה הן צריכין, וקובעין סעודתן שבת בשעה שהחכם דורש.

שתי משפחות היו בירושלים שנעקרו - אחת קבעה סעודתן בשבת בשעה שהחכם דרש, ואחת קבע סעודתן בליל שבת במקום יום השבת וכבוד היום עדיף, או דקבעו סעודתן בערב שבת ונכנס לשבת שבע בלא תאוה.

המקדיש והמפקיר עבדו - יצא לחירות דגופו אינו קודש דאינו ראוי למזבח או לבדק הבית, ולא נתכוון להקדישו לדמיו דאם כן היה לו לומר דמי עלי, ולא נתכוון אלא שיהא עם קדוש והיינו ישראל גמור, ואחד זה ואחד זה צריך גט שחרור, לרב יוסף אמר רב המפקיר עבדו יצא לחירות אבל מקדיש לא יצא לחירות

יג. דבר שפשוט איסורו בכל ישראל גדול לבטל אבל י"ח דבר במסכת שבת א"י לבטל דעמדו עליו בנפשותם, ודבר שלא נתפשט האיסור אפילו קטן יכול להתיר.
 יד. ולרבינו שמואל קרקע כל שהוא שוה כל החוב דקרקע אין לו אונאה.
 יו. אע"פ שהפסוק מיירי במשכון שלא בשעת הלואה, מ"מ אלים ליה שעבודיה גם במשכון בשעת הלואה, וה"ה דעובר בכל יראה, אבל אינו יכול לקדש בו אשה דלא חשיב שלו דאינו אלא כשומר שכו, אבל יכול לקדש אשה במשכון שלא בשעת הלואה דקונה וחייב עליה באונסין.

יום שישי פרשת בשלח - י"ב שבט תשע"ו

דף מ' ע"א

עבד שרבו השיאו אשה הוה הוכחה שהוציאו לחירות, דאם לא שחררו לא היה מניחו לעבור על איסור ולישא בת חורין.

הכותב שטר אירוסין לשפחתו ואמר הרי את מקודשת לי הוה הוכחה ששחררה מעיקרא, ואם אמר צאי בה והתקדשי בו לר"מ יש בלשון זה לשון שחרור דמשמעותו הוא דראויה את להתקדש לי בו והתקדשי בו, ולרבנן אין בלשון הזה לשון שחרור ואינה מקודשת.

לוה הימנו רבו או שעשאו אפוטרופוס או שהניח תפילין בפניו או שקרא ג' פסוקים בבהכ"נ בפניו אין זה הוכחה שהוציאו רבו לחירות, אבל כשרבו הניח לו תפילין הוה הוכחה שהוציאו לחירות, דאין דרך עבד להניח תפילין דחייב במצות כאשה ואשה פטורה דמצות עשה שהזמן גרמא היא דלילה לאו זמן תפילין.

מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה לאחר מותי לרב דימי בשם רבי יוחנן אין כופין אותן כיון דלא ישתעבדו בה אינו לשון שחרור או לשון הפקר אלא שלא יטריחיה בעבודתה אבל וולדותיה עבדים אבל אם אמר פלונית שפחתי קורת רוח עשה לי יעשה לה קורת רוח כופין את היורשים ועושים לה קורת רוח דמצוה לקיים דברי המת, ואם אין רוחה נתקררה בלא שחרור ישחררה.

המפקיר עבדו ללישנא קמא בדעת אמימר העבד אין לו תקנה אפילו בשטר ואסור בבת חורין ובשפחה^{טו}, שהרי גופו אינו קנוי לרבו ואין רבו יכול להתיר האיסור שיש על העבד, ללישנא בתרא יש לו תקנה בשטר אבל אם הפקירו ומת אין לו תקנה דאין היורשין זוכין אותו דאין ירושה אלא בדבר שיש בו ממון.

המוכר עבדו לעכו"ם יצא לחירות, לרבינא רבו הראשון כותב לו גט שחרור להתיר איסורו אע"פ דתו אין לו בהעבד זכות ממון, וכדמוכח מדינו של רב דימי בשם רבי יוחנן לעיל דאם אמר בשעת מיתתו לשון הפקר היו כופין היורשים ליתן שטר שחרור אע"פ שאין להם בהעבד זכות ממון, והוא הדין כשמכרו לעכו"ם, והלכה כרבינא ולא כאמימר דאמר המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה.

עבד של שני שותפין ששחרר אחד מהן חלקו, והשני הקנה את חלקו לבנו הקטן כדי שלא יכפוהו ב"ד לשחרר גם חלקו וכדין דחצי עבד חצי בן חורין, וקטן לאו בר כפייה הוא, ורב פפא אמר דכאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישיב לו בראשו ומעמידין לו אפוטרופוס לעיין בתקנתו ולשום העבד בדמים מעולים כמה הוא שוה בשוק, והעבד נותן להקטן מעט מעות כדי שירצה לשחררו והעבד כותב לו שטר על חצי דמיו דקטן יש לו קירוב דעת למעות ואין ב"ד צריך לכופו לשחררו, והקטן כותב לו שטר שחרור דהפעוטות ממכרין ממכר^{טז}.

דף מ' ע"ב

המוסר שטר לעבדו שכתוב בו עשיתי פלוני עבדי בן חורין או עשוי בן חורין הרי הוא בן חורין, אבל אם כתב אעשנו בן חורין לרבי קנה דמשמעותו הוא אעשנו בן חורין בשטר שחרור זה, לחכמים לא קנה שאינו אלא לשון הבטחה אלאחר זמן.

המוסר שטר הכתוב בו נתתי שדה פלונית לפלוני או נתונה לפלוני או הרי היא שלו קנה אבל אם כתב אתננה לפלוני לר"מ קנה לחכמים לא קנה.

האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאיני, או נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו

המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים - אין הגזברין רשאים להוציאן לחירות שאין גופן קנוי להקדש שלא הקדישן אלא לדמיו, אלא מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאינן אותן לחירות אם ירצו, לרבי אף העבד עצמו נותן לו דמי עצמו ויוצא אם ימצא אדם שיתן לו כסף על מנת שאין לרבו רשות בו, ולתנא זו המקדיש עבדו להקדישו לדמיו אף על פי שלא אמר שמקדישו לדמיו, ורבה שאמר בשם רב שאינו הקדש לדמיו דרב תנא הוא וחולק על תנא דברייתא.

'אך כל חרם אשר יחרים וכו' מאדם ובהמה' וכו' אדם אלו עבדיו ושפחותיו הכנענים שאם הקדישן מקודשים לבדק בית, דאף רב מודה בהקדישן בפירוש לדמיו דהן מוקדשין לדמיו.

המקדיש עבדו, העבד עושה ואוכל ואין מעשה ידיו הקדש לר"מ דאין אדם מוציא דבריו להקדש לבטלה כיון דיוודע דאין העבד ראוי להקרבה או לבדק הבית נתכוון לומר דמיו עלי ולא נתכוון להקדישו לדמיו, ולחכמים החולקים על רב נתכוון להקדישו לדמיו.

יום המישי פרשת בשלח - י"א שבט תשע"ו

דף ל"ט ע"א

המקדיש עבדו לת"ק אין מועלין בו לרשב"ג מועלין בו, דשניהם סוברים המקדיש עבדו קדוש, ולשניהם עבדים דינם כקרקע דאין בהם מעילה, ונחלקו אם מועלין בשיער העומד ליגזז, דלת"ק לאו כגזוז ולרשב"ג כגזוז ודינו כמטלטלין דמועלין בו.

עשר גפנים טעונות העומדות ליבצר מסרתי לך לשמור בקרקעי והותבע אומר שלא היא אלא חמש לר"מ חייב שבועת מודה במקצת דאע"פ דאין נשבעים על הקרקעות דינו כמטלטלין דעומד לבצור וכבצורות דמיין, לחכמים אינו נשבע דלאו כבצורות דמיין, ודווקא בענבים דכל זמן שאין בוצרין אותן נחלשין אבל שיער אפשר דר"מ מודה דלאו כגזוז דמי דכל זמן שאין גוזזין אותו נשתבח.

גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהן עבדים קנו עצמן בני חורין ואינם צריכים גט שחרור גם להסוברים דהמפקיר עבדו צריך שטר שחרור להתירו בבת חורין, דאין הפקר דלאחר מיתה דומה להפקר מחיים דילפינן גט שחרור מגט אשה בגזירה שוה ומה אשתו מחיים אין לה תקנה בלי גט אף עבד, אבל לאחר מיתה כשם שאשתו מותרת בלי גט כך העבד, ודווקא עבדיו של גר אבל עבדיו של ישראל שמת לא זכו בעצמן אע"פ דישראל שמת אשתו מותרת בלא גט דכתיב 'והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה', ואם הפקיר עבדו ומת לעולא אין צריך גט כיון דאין בניו יורשין, ולאמימר אותו עבד אין לו תקנה (ועי' דף מ').

גר שמת דעבדיו יוצאין לחירות לת"ק בין גדולים בין קטנים זכו בעצמם, לאבא שאול גדולים קנו עצמן ולא קטנים, לרבי יהושע בן לוי הלכה כאבא שאול, ולרבי יוחנן אין הלכה כמותו.

דף ל"ט ע"ב

פדיון כסף בעבד כנעני לרבי מהני להתיר איסורו דאתקש פדיון כסף לשטר דכתיב 'והפדה לא נפדתה או חופשה לא ניתן לה' ולכן אם הפקירו דתו אין בו זכות ממון אי אפשר להתיר איסורו אלא בשטר, לר"ש בשם ר"ע שטר גומר בה אבל כסף אינו מוציא אלא מידי שעבוד ולא מידי איסור שפחה דכתיב בסוף הפסוק 'כי לא חופשה' ולא כתיב כי לא נפדתה דהפקעת האיסור תלוי בשטר, ולא בפדיון כסף, ונחלקו אמוראים אם הלכה כר"ש.

שכיב מרע שזרק כובעו לשפחתו ואמר לה קני אותו וקני נפשך ואמר רב נחמן דלא עשה כלום, דרצה להקנותה לעצמה בקנין

טו. ונאמן בלא שבועה.
טז. לתוס' מותר בשפחה.

על ידי אחר (ולא חיישינן מספק אלא ודאי הוא), כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ונתן לי הודאת בעל דין דהמקבל כמאה עדים דמי ויכול הנותן לחזור בו, והנותן אוכל פירות השדה, ואם מת ובנו הוא דאומר לא נתן שדה זו לאבא משלשין הפירות ביד שלישי דשמא יבואו עדים שמסרה לאביו וזה לא ידע.

עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף, עכו"ם שהלוה את ישראל ושעבד לו חמצו ועבר עליו הפסח, עשה עבדו אפותיקי ושחררו מפיקעין מידי שעבוד¹¹.

שבת קודש פרשת בשלח - י"ג שבט תשע"ו

דף מ"א ע"א

עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושיחררו הלוה אין העבד חייב כלום לרבו שני דשחרור מפיקע מידי שעבוד, לרב כופין את רבו השני לכתוב לו שטר שחרור מפני תיקון העולם שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה והעבד כותב שטר על דמיו ולא המשחרר, דת"ק סובר המזיק שעבודו של חבירו פטור, לרשב"ג המשחרר כותב השטר דסובר דמזיק שעבודו של חבירו חייב (ואמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו), לעולא אם המלוה שחררו אע"פ שאין העבד חייב במצוות שכן חורין מחויב בהן כיון שיצא עליו שם בן חורין מפני תיקון העולם כופין את רבו הראשון ועושה אותו בן חורין, לת"ק רבו הראשון כותב שטר על דמיו, אבל השני אינו כותב השטר דסובר היזק שאינו ניכר לא וסובר דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק.

העושה שדהו אפותיקי ושטפה גהר גובה משאר נכסים, ואם אמר לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים¹².

העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה לת"ק אם רוצה מוכר את אלו והן גובין משאר נכסים, לרשב"ג בעל חוב גובה משאר נכסים ואשה אינה גובה משאר נכסים דעל מנת כן נישאת שאין דרכה של אשה לדון עם כל אחד ואחד בבתי דינין.

דף מ"א ע"ב

מי שחציו עבד וחציו בן חורין לב"ש כיון דאינו יכול לישא שפחה משום צד חירות שבו ולא בת חורין מפני צד עבדות שבו ולא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר 'לא תוהו בראה לשבת יצרה' כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב העבד שטר על חציו דמיו, ובתחילה אמר ב"ה דעובד רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד וחזרו להורות כב"ש¹³.

המשחרר חציו עבדו לרבי קנה לחכמים לא קנה, לרבה מחלוקת בשטר דכתיב יוהפדה לא נפדתהי דנפדה מחצה בכסף, וכתיב אח"כ 'או חופשה לא נתן לה' היינו שטר שמקיש שטר לכסף דמהני לחצאין, לחכמים ילפינן בגזירה שוה לה לה מאשה ואין האשה מתגרשת לחצאין, ולרב ילפינן מהיקש לשטר דיש פירכה על הק"ו דאשה אינה יוצאה בכסף משא"כ עבד, לרב יוסף מחלוקת בכסף ופליגי אם מה דכתיב 'הפדה לא נפדתה' היינו דנפדה לחצאין על ידי כסף או דדיברה תורה בלשון בני אדם, אבל בשטר לכו"ע ילפינן מאשה דלא מהני, ודבריו אתותיב מברייטא דתניא דפליגי בשטר וע"כ לרב יוסף פליגי בין בכסף בין בשטר.

עבד של שני שותפין גם לרבנן יכול אחד מהן לשחררו בשטר כיון דאין בו אלא חציו ושיחרר כל חציו שיש לו והוה כאשה שיוצאה ממנו לגמרי¹⁴.

יום ראשון פרשת יתרו - י"ד שבט תשע"ו

דף מ"ב ע"א

שיחרר חציו ומכר חציו קנה חציו גם לחכמים הסוברים דהמשחרר חציו עבדו לא קנה כיון דיצא ממנו לגמרי.

הכותב נכסיו לשני עבדיו בשני שטרות וכתב בכל שטר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי וזיכה לשליח אחד בבת אחת קנו ומשחררים זה את זה, אבל אם לא מסרן בבת אחת הראשון קנה את עצמו לגמרי וקנה חבירו, כתב חצי לזה וחצי לזה דינם כדין דמשחרר חציו עבד דפליגי רבי וחכמים, ואם כתב בשטר אחד כל נכסי נתונים לפלוני ולפלוני עבדי לא קנו דאין שני עבדים משתחררים בגט אחד דילפינן גזירה שוה מגט אשה דאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד דכתיב 'וכתב לה' ולא לה ולחברתה.

אע"פ שכתב בשטר כל נכסי נתונים לפלוני עבדי קנה, ולא אמרינן דמדקראו עבדי לא נתכוון לשחררו וטעה וסבר שאפשר להקנות נכסיו לעבדו, אלא דנתכוון לומר עבדי שהיה כבר.

החובל אדם בנזק דלא מכליא קרנא - לאביי משלם נזק כמה פחת דמיו לימכר עכשיו בשוק שאינו ראוי לעשות מלאכה בשתי ידיו עד שתחזור, וגם תשלומי שבת כאילו הוא שומר קישואין כל ימי חליו שישכב במיטה מחמת חולי זה שאינו יכול לשמור קישואין, ולרבא אינו נותנו אלא שבת של כל יום ששוכב במיטה לפי המלאכה שהיה רגיל בה וכשיעמוד ויהא ראוי לשמור קישואין ישמור קישואין וזה יתן לו פחת השכר¹⁵.

חציו עבד וחציו בן חורין דעובד רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, אם נגחו שור ופחת דמיו, יום של רבו משלם כל הפחת לרבו, ביום של עצמו לעצמו¹⁶, ודווקא אם לא מכליא קרנא וכגון שהכהו על ידו ויבשה וסופה לחזור וכשיטת אביי דמשלם נזק, ולרבא דאינו משלם נזק ככהאי גוונא אלא שבת ולא פחת דמיו אם נגחו שור והזיקו פטור מתשלומי נזק, ואם הזיקו אדם דמשלם שבת ביום של רבו משלם לרבו ביום של עצמו לעצמו, נגחו או חבלו אדם נזק דמכליא קרנא נותן חציו לרבו וחציו לעצמו, וכן אם הרגו משלם חציו קנס דשלושים של עבד לרבו וחציו כופר ליורשיו.

חציו עבד וחציו בן חורין אינו יכול לישא שפחה יום של רבו ובת חורין ביום של עצמו דדווקא זכותי ממון הם לחצאין כי היכי דמלאכתו התלויה בימים, ולא לענין איסור.

דף מ"ב ע"ב

איבעיא, עבד שיצא לחירות ועדיין צריך גט שחרור כגון מקדיש מפקיר ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שכופין רבו לשחררו, אם רבו נקרא אדון לענין קנס וכגון אם יש לו קנס דשלושים של עבד אם הרגו שור¹⁷.

הכהו רבו בא' מכ"ד ראשי אברים העבד יוצא לחירות, ונחלקו התנאים אם צריך גט שחרור, לרבי ישמעאל ורבי אלעזר ור"ע צריך, לר"מ ולרבי טרפון אינו צריך, להמכריעין לפני חכמים

11. לרבינו שמואל אין הקטן יכול לשחררו ולהתיר איסורו אלא ב"ד הפקירוהו להאפוטרופוס לכתוב לו שטר שחרור ור"ת מעיקר הדין יכול האפוטרופוס לכתוב לו שטר שחרור.

12. וכן פרסו אצטלא משועבדת על מת, או עשה ביתו אפותיקי והשתחוה לו.

13. מכר הבעל שדה המיוחדת לגבות כתובתה, המכר בטל, ולר"ח אפילו בעל עצמו יכול לבטלו.

14. חציו עבד שכפינן רבו להוציא משום פו"ר היינו משום שבת אבל משום מצות פו"ר פטור דאונס הוא, ואין מ"ע דפו"ר דוחה לאו דלא יהיה קדשדאפשר לקיים שניהם ע"י כפייה, ועוד דבשעת עקירת הלאו עדיין אינו מקיים העשה, ועוד דאצלה לא נדחה העשה, וא"י למכור עצמו לע"ע ויהא מותר בשפחה דבעינן ושב אל משפחתו, וא"י לישא חציו שפחה וחציה בת חורין דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות, ואע"פ שיכול לישא ממזר אין תקנה להרבות ממזרים בישראל, בשפחה נמי שייך שבת ואע"פ"כ לא כפינן לשחרר חציה שפחה דאינה מצווה על פו"ר ושמא לא תקיים גם אחר שנשתחררה, ולא אמרינן חטא כדי שיזכה חבירך במקום שחבירו פשע כדין דהדביק פת בתנור משאכ"כ דעבד לא פשע, ולהציל רבים הפושעים אומרים לו חטא כדי לזכותם.

15. שותפים יכולים לשחרר עבדם כשיש לכ"א גוף ופירות אבל אם יש לאחד גוף ולאחד פירות לר"א א"י לשחרר.

16. אינו חייב על שבת דשורו, לר"ח דשמן אותו בכלל ההזק.

17. יום של רבו לרבו היינו למשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה חציו עבד מעשה ידיו שלו לגמרי, חוץ ביתומים קטנים וחציו שפחה מחצה לרבו גם למשנה

בשן ועין אינו צריך הואיל ותורה זכתה לו בפירושו, ובשאר אברים דדרשינן מפסוקים צריך גט שחרור.

הפיל שן עבדו ואח"כ סימא את עינו יוצא בשינו, ולמ"ד דא"צ גט שחרור נותן לו דמי עינו, ולמ"ד צריך גט שחרור לפי הצד דמעוכב גט שחרור יש להאדון קנס כשהרגו שורו דאחרים ק"ו כשחבל בו הבעלים עצמו דאינו חייב לשלם להעבד דמי עינו.

איבעיא, אם עבד כהן המעוכב גט שחרור בכלל קנין כספו ואוכל תרומה.

איבעיא, עבד שמכרו רבו רק לענין שאם יגחנו שור יהא הקנס להלוקח אם הוא מכור, דאפילו לר"מ דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם שמא היינו רק במוכר פירות דקל דעשוין לבא אבל הכא שמא מודה ר"מ דשמא לא יגחנו, ואפילו אם יגחנו שמא יודה המזיק בקנס ופטור, וכן יש להסתפק לדעת חכמים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם שמא היינו דווקא פירות דקל שהפירות אינם בעולם כלל אבל הכא העבד והשור הם בעולם.

יום שני פרשת יתרו - ט"ז שבט תשע"ו

דף מ"ג ע"א

'וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו', דיליד ביתו אוכל גם אם אינו שוה פרוטה, וילפינן מסמיכות דגם קנין כספו אוכל אפילו אינו שוה כלום, ושייך עבד שאינו שוה כלום כגון שהוא טריפה דאינו יכול למוכרו דאין משלמין עליו קנס, והוא מנוול ומוכה שחין שאינו ראוי לעמוד לפניו ולשרתו בשום דבר.

איבעיא חציו עבד וחציו בת חורין שקידש בת חורין אם זה דומה לבן חורין שאמר התקדשי לחציי דמקודשת, או דשאני התם דשייך להתקדש לכולו רק כוונתו הוא דאם רוצה ישא אחרת עליה, ואם זה דומה לישראל האומר חצייך מקודשת לי דאינה מקודשת משום דקידש רק חציה, או דשאני התם דשייר בקנינו.

שור שהמית חצי עבד וחצי בן חורין דתנן דנותן חצי כופר ליורשיו, אין להוכיח מזה דשייך אצלו קידושין לרב אדא בר אהבה דיש לפרש מתניתין דעשאו טריפה דכאילו הרגו ונותן לו הכופר, לרבא קנס דשלושים כסף משלמים אפילו לא המיתו אלא עשאו טריפה אבל כופר כתיב 'המית איש או אשה', וכוונת המשנה הוא דראוי ליורשיו ליטול חצי כופר אם היו לו יורשין.

אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם ויחלימוהו והוא נותן לב ומבין.

חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה, נחלקו אם דומה להמקדש חצי אשה דאינה מקודשת או דשאני התם דשייר בקנינו, ואין להוכיח מדין דשפחה חרופה דלפי חכמים היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי דלפי רבי ישמעאל לא מיירי אלא בשפחה כנענית המיוחדת לעבד עברי.

דף מ"ג ע"ב

חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון אחיו ומתו שניהם מתייבמת ללוי ואינה בכלל איסור דשני מתים, דאינה אלא אשתו של אחד מהם דאם חל קידושין בחציה שפחה הרי היא אשת ראובן ולא אשת שמעון אחיו, ואם אין קידושין חלים בה היא אשת שמעון ולא אשת ראובן.

חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה למ"ד דמקודשת אם נשתחררה וחזרה ונתקדשה לאחר נחלקו אם פקעו קידושין ראשון שהרי נשתנה גופה וכקטן שנולד, או דגמרו קידושי ראשון ועד עכשיו הבא עליה באשם תלוי מכאן ואילך במיתה.

מעשה בחציה שפחה וחציה בת חורין שכפו רבה ועשאה בת חורין דלא הייתה מיוחדת לאדם ולא הייתה משמרת עצמה.

המוכר עבדו לעכו"ם או לחוץ לארץ - קונסים אותו לפדותו ויצא בן חורין וקנס חכמים הוא דמפקיעו מן המצוה, וצריך גט

שחרור מרבו ראשון ואם כתב להעבד בשעה שמכרו להעכו"ם לכשתברח ממנו אין לי עסק בך זהו שטר שחרורו.

לוח מן העכו"ם שאם לא יתן לו יהא גוף העבד חלוט לו לרב הונא בריה דרב יהושע כיון שהעכו"ם תלה בו בצוארו חותם וסימן העבדים יצא לחירות, לרב ששת כיון שהגיע הזמן פרעון ולא פרעו, למסקנת הש"ס אפילו לא הגיע הזמן כיון דקבע לו זמן שאם לא יתן לו עד אותו זמן יהא גופו חלוט לעכו"ם קנסוהו כיון דזלזל בתקנת חכמים.

אריס וקבלן ואריס קבוע מאבותיו בשדה עכו"ם פטורה מן המעשר למ"ד יש קנין לעכו"ם להפקיע מידי מעשר, ואפילו הגיע זמן שקבע שאם לא אפרע לך עד זמן פלוני תאכל הפירות דלאו מכירה היא.

יום שלישי פרשת יתרו - ט"ז שבט תשע"ו

דף מ"ד ע"א

עכו"ם שגבה עבדו של ישראל משום חוב שחייב לו או שלקחו סיקריקון בשעה שישראל מוסרין להריגה ביד עכו"ם ואמר לו שא עבד זה והניחני לא יצא לחירות דאונס הוא אבל אם מכרו למציק ושם עלילות וגנב יצא לחירות שהיה לו לפייסו בדבר אחר.

אנסו בית המלך גורנו בחובו חייב לעשר שהרי נהנה מהם שפורע בהם חובו.

איבעיא, מכר עבדו לל' יום, מכרו שלא להשתעבד בו למלאכתו אלא להשיאו לשפחתו לולדות, או חוץ מן המצוות, או חוץ משבתות וימים טובים שלא הפקיעו משמירת שבת.

מכרו לגר תושב כמוכרו לעכו"ם ויצא לחירות, ונחלקו במוכרו לכותי ולישראל מומר.

אסור למכור ביתו שבארץ ישראל לעכו"ם דכתיב 'לא תחנם' דפירושו לא תתן להם חנייה בקרקע, ואם אנסו ביתו ואין בעליו יכול להוציאו בדיני ישראל ובדיני עכו"ם מותר ליטול את דמיו וכותב לו שטר וחותרם לו בערכאות של עכו"ם אע"פ שבזה מחשיבם מפני שהוא כמציל מידם.

עבד שהפיל עצמו לגייסות, ואין רבו יכול להצילו בדיני ישראל ובדיני עכו"ם מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות של עכו"ם מפני שהוא כמציל מידם.

אין מוכרין בהמה גסה לעכו"ם - גזירה משום שאלה ושכירות בשבת או ינסנו אם יכול לטעון משא בשבת ועובר בלאו ד'לא תעשה בו מלאכה', ואם מכרו קונסין אותו לפדותו ללישנא קמא בדעת רבי יהושע בן לוי עד עשרה בדמין, ללישנא בתרא עד מאה בדמיה.

המוכר עבדו לעכו"ם קונסין אותו לפדותו ללישנא קמא בדעת רבי יהושע בן לוי עד מאה בדמיו ואיבעיא אם היינו דווקא ואפילו אם מוכר בהמה גסה לא קנסו אותו אלא עד עשרה בדמיו אפשר דשאני עבד דכל יום שהוא תחת עכו"ם מפקיעו מן המצוות, או לאו דווקא ודרך גזמא הוא, ללישנא בתרא בדעת רבי יהושע בן לוי קונסין אותו עד עשרה בדמיו איבעיא אם דווקא ואפילו אם מוכר בהמה גסה קנסו אותו עד מאה בדמיו דשאני עבד דלא קנסוהו כולי דלא שכיח שימכרוהו לעכו"ם ומלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן.

דף מ"ד ע"ב

מכר עבדו ומת לא קנסו בנו אחריו בקנס דרבנן, וכן עבד בשדהו בשביעית, או הזיק היזק שאינו ניכר דמדאורייתא לא שמיה הזיק לחייב נכסיו מן התורה לא קנסו בנו אחריו לשלם.

המוכר עבדו לחוץ לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני, לרשב"ג מכרו למי שנולד באנטוכיא ויש לו בית בארץ ישראל לא יצא לחירות דאפילו הוליכו לאנטוכיא יש לומר דדעתו לחזור, אבל אם דירתו באנטוכיא או אין לו בית בארץ ישראל

יצא לחירות.

איבעיא: בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור לחוץ לארץ אם העבדים יצאו לחירות בין למ"ד דאם נתגרשה ממנו יכולה לומר כלי אני נוטלת כיון דמשועבד לו למלאכתו, ובין למ"ד הדין עימו והוא נוטל כליה כשגרשה כיון דאינו משועבד לו אלא לפירות לא יצא לחירות.

עבד שיצא רבו לסוריא אין רבו יכול לכופו לצאת עמו, ואם יצא ודעת רבו לחזור ומכרו שם רבו יצא לחירות, אבל אם אין דעת רבו לחזור ומכרו שם לא יצא לחירות.

המוכר עבדו לחוץ לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו השני ואיבד מעותיו וקנסיו הלוקח ולא המוכר כיון דהאיסור נמצא בידו.

המוכר שדהו בשנת היובל עצמה לרב מכורה ויוצאה לבעלים מיד והפסיד מעותיו, לשמואל אינה מכורה כל עיקר דמה מכורה כבר יוצאה אינה מכורה אינו דין שלא תמכר, וחוזרות המעות ללוקח.

יום רביעי פרשת יתרו - י"ז שבט תשע"ו

דף מ"ה ע"א

המקדש אחותו שאינה מקודשת לרב מעות הקידושין חוזרים, דיודע שאין הקידושין תופסין וגמר ונתן לשם פקדון, לשמואל המעות מתנה דגמר ונתן לשם מתנה.^{פד}

'לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו' לתנא דברייתא מדובר באחד מז' אומות שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים דמותר לו לישיב אתנו בארץ ישראל, לרבי יאשיה במוכר עבד לחוץ לארץ דיצא לחירות, לרבי אחי בר יאשיה בעבד שברח מחוץ לארץ ישראל דיצא לחירות, לרבי בלוקח עבד על מנת לשחררו וכתב לו לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו וכשקנאו הרי הוא משוחרר למפרע, דסבר רבי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, והפסוק מזהיר לב"ד שיכפוהו שלא להשתעבד בו.

רבי אמי אמר למי שעבדו ברח מחוץ לארץ ישראל שהעבד יכתוב לו שטר על דמיו והוא יתן לו שטר שחרור ואם לא יתן לו שטר שחרור יפקיענו ממנו וכשיטת רבי אחי ברבי יאשיה שלמד מקרא דלא תסגיר עבד אל אדוניו דעבד שברח מחוץ לארץ ישראל יצא לחירות.

אביי אבד חמורו ונתן סימן שכרסו לבן, והחזירו לו דמכירין היו בו שהוא חסיד ואינו משקר ולא מחמת הסימן דכל החמורים הם כך.

אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם,^{פה} ואיבעיא אם משום שלא לדחוק הציבור ולהביאם לידי עניות בשביל אלו, או משום שלא יעשו העכו"ם כן עוד הפעם, ונפק"מ אם לא יפול על הציבור כגון שיש קרוב שרוצה לפדותו.

אין מבריחין השבויים מהשבוי מפני תיקון העולם שמה יקפצו על השבויים העתידין לבא, לרשב"ג מפני תקנת השבויין האחרים שעמו, ונפק"מ אם אין שבויין אחרים עימו.

רב עיליש נתקשה והא דכתיב 'אדם אחד מאלף מצאתי' (שהוא צדיק) ואשה בכל אלה לא מצאתי' והרי בנות רב נחמן מגיסות בקדרה בידיהן כשהיא רותחת לסוף נשבה יחד עימהן, בא עורב

אחרונה.

פד. מכר קנס של העבד גם לר"מ אינו מכור דלא עבידי דאתי, וספיקת הש"ס הוא רק במכר העבד לקנס.

פה. משא"כ במוכר שדהו בשנת היובל עצמה דאינו יודע דאינה מכורה כל עיקר ולא גמר ונתן לשם מתנה.

פו. בשביל אשתו יפדה עד עשרה בדמיה דכגופו, אבל בתו לא, ובשביל מי שהוא מופלג בחכמה או בשעת החורבן מותר.

פז. לתוס' אפילו כתבו לישראל יגזו.

פח. הכלל 'כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה' - לר"ת הוא בכל המצוות ולכן אשה אינה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דאינה מצווה, לתוס' הוא פסול רק בס"ת תפילין ומזוזות.

פט. ובעינין עיבוד לשמה, וכן ק"ל ולא די בהזמנה בעלמא.

וקראו מי שידע שיחות צפרים אמר לו שהעורב אומר עיליש ברח, אמר עורב שקרן הוא ואין לסמוך עליו, וכשיונה קראו אמר כנסת ישראל נמשלו ליונה ויקרא לי נס, שמע בנות ר"נ מדברות בבה"כ שאמרו גם אלו בעלינו אמר דהיו מגייסות הקדירה בכישוף, ברח עם זה שידע בשיחות צפרים רב עיליש עבר במעבר דמים ולא יכלו להשיגו וניצל, ומצאו להשני והרגוהו.

דף מ"ה ע"ב

אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן העכו"ם יותר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם משום דוחק הציבור או כדי שלא יעשו כן עוד.

ספר תורה שכתבו מין האדוק בע"ז ישרף, כתבו עכו"ם לרבי אלעזר דסתם מחשבת עכו"ם לע"ז ישרף, לברייתא דרב המנוא בריה דרבא מפשרוניה יגזז^{פז}, שהוא פסול דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה^{פח}, ולכן ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין ומסור ועכו"ם ועבד ואשה וקטן וכותי וישראל מומר פסולין, וי"א דקורין בו, לרשב"ג פסול דבעינין לשמה^{פט}, אך בגר שחזר לסורו מחמת יראה כשר דיודע דצריך לשמה, שלא מחמת יראה פסול דהוא מין.

ספר תורה שנמצא ביד מין יגזז דספק כתבו ופסול ספק מצאו וכשר, נמצא ביד עכו"ם י"א יגזז וי"א דקורין בו דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו, ואפילו אם הוא כתבו שמא כתבו למכור לישראל ולא לע"ז.

פודין ספרים תפילין ומזוזות מן העכו"ם בדבר מועט יותר מדמיהן (חצי דינר).^{פז}

אביי אמר לעכו"ם שהביא שק קטן מלא תפילין שיקח כל זוג בתמור, נתמלאה העכו"ם כעס וזרקתו לים אמר דלא היה צריך לזלזל בהם בפניה כל כך.

המוציא אשתו משום שם רע דזנות או משום דנדרה, ואמר אי אפשרי באשה נדרנית לא יחזור אפילו נתברר דהשם רע היה שקר או החכם התיר הנדר משום קלוקל, או משום שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים, לרבי יהודה דווקא אם נדרה ברבים לא יחזיר דקנסו אותה דפרוצה בנדרים, לר"מ כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר דלאחר שתנשא לאחר יאמר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה, לרבי אלעזר אסרו נדר שצריך חקירת חכם מפני זה שאינו צריך דלא היה הולך לחכם להפר שלא להתבזה אשתו בב"ד, ואסרו להחזיר משום נדרים דהבעל יכול להפר שיאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשיך, אחד אמר לאשתו קונם אם אינו מגרשיך וגרשה והתירו לו שיחזירנה מפני תיקון העולם.

יום חמישי פרשת יתרו - י"ח שבט תשע"ו

דף מ"ו ע"א

המוציא אשתו משום שם רע או משום נדר לא יחזיר, הטעם דלא יחזיר לרבי מאיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו הדברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים^{פז}, ודווקא אם אמר לה בשעת גירושין שמוציאה משום שם רע ומשום נדר, לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא אשתו משום שם רע ונדר לא יחזיר, וכיון דגירשה אח"כ תו אינו יכול לקלקלה דגלי דעתיה דלא גירשה משום כך, ואם לא אמר שמוציאה מטעם כן יחזיר דאינו יכול לקלקלה,

לרבי אלעזר ברבי יוסי משום קנס תקנו שלא יחזיר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובגדרים ובין אמר לה דמגרשה משום כך בין לא אמר לה לא יחזיר, ותקנו חכמים שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע ונדר אני מוציאך.

לרבי יהודה נדר שהודר ברבים אין לו הפרה, דכתיב בגבעונים 'ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה'²³ משמע שלא היו יכולים להפר נדרם משום דהודר ברבים, ולרבנן דיש לו הפרה הא דלא הכום משום קידוש ה' שלא יאמרו העכו"ם שעברו על שבועתן.

נדר שהודר ברבים - לרב נחמן היינו ג' דכתיב 'מים רבים' וכיון דימים היינו שנים על כרחך רבים היינו ג', לרבי יצחק היינו עשרה דכתיב 'כי נשבעו להם נשיאי העדה', ועדה היינו עשרה כדמצינו אצל מרגלים דכתיב 'עדה הרעה' והיינו עשרה.

לר"מ כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר, דסבר אדם רוצה ואינו מקפיד שתתבזה אשתו בב"ד, ויכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה, אבל אם יכול להפר בלי ב"ד אינו אסור להחזירה שהרי היה יכול להפר ולא היפר, לרבי אלעזר נדר שצריך חקירת חכם אינו יכול לקלקלה דסבר דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, אבל נדר שצריך חקירת חכם יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשיך ואסרו להחזיר נדר שצריך חקירת חכם משום נדר שא"צ חקירת חכם.

דף מ"ז ע"ב

בעל שאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשיך וגרשה יכול להחזירה דאין בזו משום תיקון העולם דאין בו חשש קלקול, ואין אוסרין אותו משום דכל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן.

המוציא אשתו משום איילונית צריכה גט דבעל לשם קידושין גם אם תהיה איילונית, לשמואל לפי התנאים החוששין לקלקולא במוציאה משום שם רע ונדר גם כאן חיישינן לקלקולא ולא יחזור דשמא תנשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע לא הייתי מגרשיך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא אשתו משום איילונית לא יחזיר, ולפי רבי יהודה דאינו חושש לקלקולא במוציאה משום שם רע ונדר גם כאן אינו חושש, לאביי גם רבי יהודה מודה כאן דחיישינן לקלקולא והטעם דסובר נדרר שלא הודר ברבים יחזיר משום דנדר שצריך חקירת חכם לא יקלקלה דסובר כר"מ דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, ונדר שא"צ חקירת חכם סובר כר"א דלא יקלקלה דיודע שיכול להפר, לר"ב לר"מ לא חיישינן שיקלקלה אם לא כפל התנאי שמגרשה משום שהיא איילונית דסובר דכל תנאי שאינו כפל כתנאי דבני גד ובני ראובן אינו תנאי.

המוציא אשתו משום איילונית ונשאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה לרבי יהודה אומר לה אילו ידעתי לא הייתי מגרשיך.

המוכר את עצמו ובניו לעובדי כוכבים אם שנה ושילש אין פודין אותו, ופודין הבנים לאחר מיתת אביהם.

יום שישי פרשת יתרו - י"ט שבט תשע"ו

דף מ"ז ע"א

המוכר עצמו לעכו"ם אין פודין אותו אפילו במקום שיש סכנת מיתתה אם הוא מומר לאכול נבילות להכעיס.

עכו"ם שקנה קרקע בארץ ישראל - לרבה לא הפקיעה מקדושתה

שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה פירותיה צריך לעשר שנאמר 'כי לי הארץ' לי קדושת הארץ, ויש לעכו"ם קנין לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר 'והארץ נתן לבני אדם' לכל צרכיהם, לר"א יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר 'ראשית דגנך' דמשמע ולא דגן עכו"ם משום דקנינו מפקיע מקדושתה, אבל אין לו בה קנין לחפור בורות שיחין ומערות שנאמר 'לה' הארץ', לרבה דגנך אינו למעט דגן עכו"ם אלא דיגון עכו"ם דאם הוא של עכו"ם בשעת מירוח שהוא גמר מלאכה לחיוב מעשר פטור.

ישראל המניח לקט שכחה ופאה - הרי הן הפקר לישראל ולא לעכו"ם, ואם ליקטן עכו"ם ומכרן לישראל חייב לעשרן אלא אם הפקירן ישראל הראשון כשהיה בשדהו.

יש קנין לעכו"ם בסוריא, להפקיע מידי מעשר דמעשר דידיה מדרבנן למ"ד כיבוש יחיד לא שמיא כיבוש.

ישראל שלקח שדה זרועה מעכו"ם במקום שקנין העכו"ם מפקיע מידי מעשר והשהה אצלו עד שהביאה שליש וחזר ומכרה להעכו"ם אם בא ישראל ולקח הפירות מן העכו"ם ומירחן חייב במעשר, שגמר מלאכה לחיוב מעשר היה ביד ישראל.

דף מ"ז ע"ב

ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות במקום שיש קנין לעכו"ם להפקיע מידי מעשר טבל וחולין מעורבין זה בזה, לרבי אף לאחר שחילקו דסובר אין ברירה ועדיין עומד בספק וצריך לעשרן מיניה וביה דמעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו אבל לא מטבל גמור עליו ולא ממנו על טבל גמור²⁴, לרשב"ג יש ברירה ושל ישראל חייב ושל עכו"ם פטור.

המוכר שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ממנו ביכורים מפני תיקון העולם²⁵, או משום דיש קנין לעכו"ם להפקיע מקדושתה לכן תקנו כן שלא יהא רגיל למכור קרקע בארץ ישראל לעכו"ם, ואם אין קנין לעכו"ם להפקיע מידי מעשר ומידי מצות ביכורים חייב לקנות ממנו מדאורייתא, התחילו למכור להם כיון דראו דאין מפקיע מקדושתן בכך ואין נענשין כשמוכרין להם, והיו משתקעים ביד העכו"ם שלא פדאום ותקנו דלא להביא מהם ביכורים, כיון דראו דעם כל זה יש שמוכרים להם ואינו חוזר ופודהו חזרו ותקנו שיקנה מהם להביא ביכורים.

המוכר שדהו שיאכל הלוקח פירות עד עשר שנים ואח"כ תחזור הקרקע לבעליה, לרבי יוחנן מביא וקורא דקנין הפירות כקנין הגוף דמי ויכול לומר מראשית פרי האדמה אשר נתת לי, לר"ל מביא ואינו קורא דקנין פירות לאו כקנין הגוף.

בביכורים כתיב 'ולביתך' ולמדים מזה דבעל מביא ביכורים מנכסי מלוג שהכניסה לו אשתו אע"פ דאין לו בהם אלא קנין פירות, רבי יוחנן למד מזה דקנין פירות כקנין הגוף, לר"ל מדאיצטריך קרא לכך שמעינן דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי.

בצר ביכורים ושגורן ביד שליח מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נתת לי, מת השליח בדרך וחזר והביאן הוא עצמו מביא ואינו קורא שנאמר ולקחת והבאת עד שתהא לקיחה והבאה באחד.

היה מביא ביכורי נכסי מלוג ושמע שמתה אשתו וירשה מביא וקורא לר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דווקא מתה דירש גוף הקרקע, לרבי יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי גם אם לא מתה, אך ס"ד דמתה דלא יקרא דלא הוה כלקיחה והבאה באחד, קמ"ל דגם אם מתה מביא וקורא.

ל. לתוס' היינו בתפילין ומזוזות, אך בס"ת הוא יותר.

לא. לתוס': אינו אלא לעז בעלמא, ואין הגט בטל ואין בניה ממזרים.

לב. לא תחיה כל נשמה נאמר רק באין באים להשלים.

לג. לתוס': אי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקן על עכו"ם, ויכול לתקנם שיפריש במקום אחר

לד. לתוס': לא קנסינן המוכר שיחזור ויקנה מן העכו"ם כדי להביא ביכורים, רק כל הלוקח ממנו מביא ביכורים.